

[trykt i Ballade 2-93]

Med fanfarer og fyrverkeri.

– Inntrykk fra Nätverk – elektroakustisk musikkfestival i Göteborg.

Jon Mostad.

Stockholm var lenge det selvsagte sentrum for arbeid med elektroakustisk musikk i Sverige. Her lå EMS, Nordens viktigste elektronmusikkstudio, her var Musikhögskolan med komposisjonsklasse og etterhvert eget studio. Bodde man f.eks. i Göteborg, eller for den saks skyld i Oslo, var det til Stockholm korteste veien gikk hvis man ville lage elektroakustisk musikk på mer avansert nivå.

Nå begynner dette å bli historie. Samtidig som Norsk Nettverk for musikk og teknologi i Oslo er i siget ut av det byråkratiske dødvannet, innvier Göteborg sitt Lindbladstudio i Artisten, Göteborgs Universitets nybygg for kunstneriske institutter, bl.a. Musikkhögskolan.

Studioet baserer seg på digital teknikk, med store Macintosh-maskiner (Quadra 950) med Sample Cell og programvare for harddiskinnspilling. Dessuten ekstern sampler og synther, masse digitalt lydbearbeidingsutstyr og effektenheter og både analog og digital mixer.¹

Foruten det rent skapende arbeidet, driver studioet også forskning og analyse, noe vi kommer tilbake med et eksempel på nedenfor. Lederen, Magnus Eldenius, har omfattende faglig bakgrunn både innen fysikk og matematikk og i musikk.

Innvielsen av Lindbladstudioet var foranledningen til *Nätverk-festivalen* i dagene 5.-8. mai i år. Planen er at festivalen skal bli en årlig begivenhet.

En egen konsert var avsatt til musikk av mannen som har blitt oppkalt med studioet. *Rune Lindblad* (1923-1990) var en pioner for elektronmusikken i Sverige.² Han var fra Göteborg, hvor han i unge år gikk i farens fotspor som verftsarbeider. Snart begynte han å tegne på fritiden, og kunne etterhvert forlate verftet for å arbeide som lærer på en kunstscole.

Hans liv er omspunnet av mange anekdoter, og ifølge en av dem var det erfaringer etter en durabelig fyllefest som ga støtet til at han begynte å arbeide med lyd. Han var på vei hjem på morgenkvisten, og hadde lagt seg til å sove i Slottsskogen. Da han våknet, holdt personalet på en friluftskafé like ved på å gjøre i stand for dagens servering. Lyden av bestikk, tallerkener og stolskraping ble til en særegen opplevelse av «lyden i seg selv». Dette ville han holde fast på og utvikle videre. Slik gikk det til at det i Göteborg var en person som gikk igang med å lage elektroakustisk musikk lenge før f. eks. EMS i Stockholm så dagens lys.

Lindblads tidlige musikk hadde en rå nærhet til lydmaterialiet. Det var en primitiv «konkret musikk» uten noen polering. Vi fikk høre eksempler på dette både i en egen konsert med Lindblad-musikk, og mer fragmentarisk på flere andre konserter i korte åpningsfanfarer som Åke Parmerud hadde satt sammen av lydmaterialie fra Lindblad-komposisjoner.

Det er en levende tradisjon her; Åke Parmerud, som fra omkring 1980 har vært en av de dominerende skikkelsene i svensk elektroakustisk musikk, kom selv fra Göteborg, og var elev av Lindblad ved SÄMUS (Särskilt ämnesutbildning i musik) i

Göteborg, der Lindblad tidlig på 70-tallet hadde bygd opp et enkelt studio med bl.a. to Putney-synter (For å trekke inn anekdotene igjen: De hadde «*antagligen*» tilhørt Pink Floyd). – Parmeruds egen musikk var fyldig representert på festivalen, fra ensemblemusikk med live-elektroniske innslag på åpningskonserten til det avsluttende punkum, en live-elektronisk komposisjon i samarbeid med Anders Blomquist.

Det var interessant å sammenligne Lindblads musikk med noen av «klassikerne» i den elektroakustiske musikken, som startet opp omtrent på samme tid som ham. På en av konsertene fikk vi presentert både Edgard Varèses *Poème électronique* og Berios *Momenti*, begge fra 1958. Hver på sin måte representerte de en inngående bearbeidelse av lydmaterialiet og en rikdom på nyanser, som sto i sterkt relieff mot Lindblads enkelhet.

På begynnelsen av 1970-tallet startet Lindblad arbeidet med en lang rekke komposisjoner hvor han kombinerte båndmusikk med projisering av dias-bilder, for det meste fotografier av dokumentarkarakter. Dette er trolig den formen hvor hans spesielle begavelse kommer best til sin rett. I «*Alla luna*» fra 1982, som ble framført på festivalen, var det en sterk poetisk uttrykksfullhet også i musikken.

«Bildspel» ble snart en populær genre blant mange svenske EA-komponister. Tre verk av nyere dato viste svært forskjellige måter å forholde seg til kombinasjonen bilder og musikk på. Anders Blomquist og fotografen Josef Doukkalis «*Sincere*» (etter et kurhotell i Nord-Italia) beveget seg fra en idyllisk prospektkortstil til krass sosialrealisme, men hele tiden med en viss nostalgisk undertone, ikke minst i musikken.

Mest spesiell var nok William Brunsons «*Evidence of Things Unseen*», også med bilder av Josef Doukkali. Her var enkle geometriske figurer koplet til metalliske, klare lyder på en måte som komponisten opppgave var inspirert av sammenkoblingen av bilder og lyd som meditasjonsobjekter i den tantriske buddhismen (særlig kjent fra Tibet og Nepal). Selv om både musikk og bilder vekslet i en mye raskere takt enn det vi kjenner fra minimalismen og «*New Age*»-musikken, ga helheten et stillestående, utviklingsfritt preg som var ganske vakkert. Her kom Rolf Enstrøm (musikk) og Thomas Hellsings «*Asylen*» inn som en kontrast. Rolf Enstrøm er kjent som en av de mest framstående svenske EA-komponistene idag. Han har en bredlinjet, «fortellende» stil, som på ingen måte fornektet seg i dette verket. Her var en nærmest orkestral komponeringsmåte, som på slutten nærmet seg inntrykket av senromantiske klangkaskader.

I tilknytning til Lindbladstudioet ble det de første dagene under festivalen arrangert en konferanse i regi av Organisasjonen kring pedagogik och elektrofonik i Norden (OPEN). Fra Norge møtte Mats Claesson, Geir Johnson og Øivind Hammer. Tristan Murail var invitert som seminarleder med temaet «formalisert komposisjon». At det bl.a. dreidde seg om anvendelse av spektralanalyse i musikalsk skapende arbeid, er vel ikke vanskelig å gjette seg til.

På dette området har Magnus Eldenius, lederen av Lindblad-studioet, gjort en omfattende forskningsinnsats. Han har bl. a. laget et dataprogram for spektralanalyse i tid, som er spredd til de andre nordiske deltakerne i OPEN. Spesielt for Eldenius's arbeid er at han koplek spektralanalysen med fraktale strukturer. Tristan Murail bemerket under seminaret at dette for ham var en ny tilnæringsmåte, som han ikke hadde støtt på før. Magnus E. hevder at denne

koplingen er spesielt interessant når man beskriver spektre med en «kaotisk» stuktur, slik som f.eks. et paukeslag. (Selv hadde jeg dessverre ikke anledning til å komme tidlig nok til festivalen til å få med meg Lynch og Murails seminarer og åpningskonserten. Avsnittet ovenfor er derfor skrevet ut fra samtaler med Magnus Eldenius.)

En hel konsert var avsatt til et verk som benyttet seg av Magnus Eldenius' programmeringsarbeid ut fra disse teoriene: «Urban Rituals and the Strange Attractor» av Göteborg-komponisten Anders Hultquist.³ Stykket besto av «ritualer» som utspilte seg mellom en strykekvartett (glimrende spill av den finske Avanti!-kvartetten!) og to like virtuose slagverksolister (Masih Madami og Jonny Axelsson), den ene med tradisjonelle iranske trommer, dessuten en hornsolist.

Det elektroakustiske innslaget besto dels av live-bearbeidinger av instrumentene, dels av materiale innspilt på forhånd. For detaljstrukturen i deler av stykket var f.eks. tekstfragmenter lest av T.S. Eliot viktige; spektralanalysen av disse tekstene ga grunnmaterialet til strykekvartettsatsen.

Dette kunne blitt en ren demonstrasjon av tekniske finesser innen spektralkomponering, men både utkomponeringen og musikernes fabelaktige innsats gjorde at det fungerte som levende musikk. Den signalaktige karakteren av solistinnslagene bidro til at også helhetsformen fikk retning og karakter. Hultquists verk var så rikt og mangfoldig at på langt nær alle tråder og sammenhenger lar seg fange ved en enkelt gjennomlytting. Man får lyst til å høre det igjen.

At kaosteorier og fraktalstrukturer kan anvendes på helt andre måter, var Per Anders Nilssons bidrag et eksempel på. På baryton- og sopransax leverte han free-jazz-improvisasjoner med live-elektronisk komp. Det hørtes ut som fraktalstrukturene leverte et modalt grunnlag for både kompet og improvisasjonene. Per Anders Nilsson var en glimrende improvisator, og styrte sine synther og sekvenser med imponerende ro og rutine. Kompet kunne likevel bli vel skjematisk med sine tydelige avsnitt av sequencer-looper som fulgte hverandre på rekke og rad. Helheten ble mer levende når dette opplegget ble koplet til Erik Lindmans språkbearbeiding og vokale improvisasjon. Mer om det senere.

Det som er referert så langt av programmet, avspeiler tydelig noe av det som var siktepunktet med hele festivalen: Å vise fram spennvidden i dagens elektroakustiske musikk. Her var komponert musikk og (delvis) improvisert, her var «tradisjonell» båndmusikk og instrumentalmusikk med beskjedne elektroakustiske innslag, «bildspel» og live-elektronikk.

En viktig del av spennvidden på festivalen var sang og utvidede vokale teknikker, både med og uten elektroniske tilsatser. Først ute var Frances Lynch med «Chant d'ailleurs» og «Borges y el espejo» av Alejandro Viñao. Som nevnt hadde jeg ikke mulighet til å være tilstede på denne konserten, men Frances Lynch er nok kjent for mange Ballade-lesere gjennom sin framføring av nettopp «Chant d'ailleurs» under siste års ULTIMA-festival.

Med Erik Lindman møtte vi en stemmekunstner som arbeider med alle slags språklyder, delvis improvisert, kombinert med live-elektronikk. To egne komposisjoner ga prøver på hans allsidige uttryksregister. Mest inntrykk gjorde «Voices», et samarbeidsverk med Per Anders Nilsson. Her var et vidt register av vokallyder i bruk, inklusive sang og tale med et semantisk budskap. De

humoristiske glimtene manglet heller ikke. Det ble en sterk framføring, hvor Per Anders Nilssons sax-improvisasjoner, etter alt å dømme fortsatt i fraktale modusstrukturer, bidro til en rik og levende helhet.

En svært særegen vokalkunst, også den med innslag av improvisasjon, leverte den tyske EXVOCO-kvartetten. Navnet står for Expanded Voice Company, og de er tre sangere (mezzosopran, tenor og bass) og en lydtekniker.

Lederen, Ewald Liska, refererte i et seminar de holdt, til en platetittel fra 60-årene: «Lautpoesie». Nettopp det var det de gav oss i en forestilling som var sammensatt av både elektronisk bearbeidet og ledsaget stemmebruk og det som Ewald kalte a capella-stykker, hvor sangerne forlot mikrofonene og bare brukte stemmen. Nei, ikke bare, for det var ispedd sterke innslag av musikalsk teater, som spente fra enkel sangermimikk til reddikspising og håndfyrverkeri på scenen.

Et av a capellastykkene var en gnistrende trioersjon av Mauricio Kagels «Halleluja». Nettopp Kagels og delvis Ligetis vokale estetikk, f.eks. slik vi møter den i «Aventures», er nok noe av utgangspunktet for gruppens arbeid. Med sats i denne estetikken realiserte de tekster fra dadaismen og futurismen i begynnelsen av vårt århundre, f.eks. Duchamp og Schwitters, på en «musikalsk» og altså delvis teatralisk måte. Cages Song Books ble behandlet på samme vis, og var vel det enkeltnummeret som oppviste flest dramatiske effekter. Den elektroniske bearbeidingen ble gjort med enkle midler, men var til tider svært effektiv i virkningen. Det ble en elegant og underholdende forestilling, full av burlesk humor, samtidig som den knyttet tråder til deler av vår kulturhistorie som nesten er i ferd med å bli glemt.

Denne humoren kunne en savne i de svenske gruppene Phauss og Sons of Gods live-installasjoner. Her rådde et mørkt gravalvor grunnen, i en forestilling preget av rå og nokså ubearbeidede lyder (fuglesang som en bakgrunn for bl.a. kraftige brak fambragt ved nesten timelang manipulering av lange metallstenger mot et «gjerde» tilknyttet mikrofoner) og dunkel symbolikk i den sceniske framføringen. På sitt vis var dette også med til å utdype bildet av spennvidden i den elektroakustiske musikkskapingen.

Med festivalens siste ordinære konsert var vi tilbake i det instrumentalt-elektroniske. Stockholms saxofonkvartett (kjent også fra ULTIMA-92) er en gruppe musikere som ikke skyr noen anstrengelser hverken rent spillemesig eller i arbeidet med praktiske detaljer.⁴ «Dom spelar som djur», var karakteristikkene en av kveldens komponister, Dror Feiler, ga.

Hans stykke «Anvils and Parachutes», et konstant fff-spill i 5-6 minutter, avsluttet konserten. Det ble forøvrig urframført ved denne anledningen. Den påtrengende lydstyrken ble et sterkt rop. Musikken hadde en inderlighet midt i det voldsomme. Et annet verk som sitter i minnet etter saxofonkvartettens konsert, er Åke Parmeruds «Retur», et stykke som starter med et båndsitat av Charlie Parker, for så å utvikle en studie i saxofonvirtuoseri.

Når jeg har knyttet oppsummeringen fra festivalen til bestemte temaer, kan det lett bli viktige innslag som faller utenfor. Jeg vil ikke la det ramme amerikaneren Phillip Blackfords «Interiors....Inwards Turn the Ivory Key», et båndstykk som satt igjen

som en slående opplevelse selvom det ikke var knyttet til noen spektakulær ytre ramme. Stykket hadde en til tider fantastisk klangfylde, kombinert med en klar dramaturgi. Komponisten vil gi et bilde av klaverklangen innenfra, og utgangsmaterialet er da rimelig nok samplinger av pianolyd. Det var ikke overraskende at dette verket vant en pris i Bourges i 1991. Komponisten var bare 20 år gammel da han lagde det, og det kan vel love bra for den elektroakustiske musikkens framtid.

Saxofonkvartetts konsert ville i seg selv ha vært et effektivt punktum for en festival som skulle vise spennvidden i dagens – og noe av gårsdagens – elektroakustiske musikk. Det var likevel ikke nok. Festivalen sluttet i friluft med et live-elektronisk verk av Åke Parmerud og den allestedsnærværende utstyrssjaueren på festivalen, Stockholmskomponisten Anders Blomquist. Til deres stykke, som ga assosiasjoner til raketter og skudd, kom et eksakt timet og kunstnerisk gjennomført festfyrverkeri ved Chalmers tekniska instituts pyrotekniske gruppe – en oppdatert «Fireworks Music»! Slik lyste og tonet den første Nätverk-festivalen ut i vårnatten over Näckrosdammen i Göteborg.

1 Nærmere om Lindbladstudioet, se Nutida musikk nr.2, 1993, s. 16 ff.

2 Se Åke Parmerud: Pionjären som inte ville rätta sig i leden, Nutida musik nr.1, 1992, s.39 ff.

3 I artikkelen: Mystiska attraktorer, Nutida musik nr.2, 1993 skriver Anders Hultquist og Magnus Eldenius om sin anvendelse av kaosteori og fraktale strukturer i musikk, og kommer i slutten av artikkelen inn på «Urban Rituals...».

4 De er portrettert i en egen artikkel i Nutida musik nr.2, 1993: Kvartetten som spränger, s.17 ff.